

COĞRAFYA EĞİTİM VE ÖĞRETİMİNDE FOTOĞRAFLARIN ÖNEMİ*

Importance Of Photographs In Geography Education And Instruction

*Dr. Süheyla ÜÇİŞİK***

*Dr. Mehmet ÜNLÜ***

*Prof. Dr. Ramazan ÖZEY***

ÖZET

Coğrafya gezi ve gözleme dayalı bir bilim dalıdır. Ancak öğrencilerin her yeri gezme ve görme imkanı olmadığından, bu açık fotoğraflar sayesinde kapatılabilir. Bu anlamda coğrafya öğretmenin çok iyi bir fotoğraf arşivi olmalıdır.

Yapılan araştırmalara göre bir insan dinlediğinin % 10'unu, gördüğünün % 20'sini zihninde tutabilmektedir. Görmek ve dinlemek bir arada olduğunda ise bu oran % 30'a yükselmektedir. Bir öğrenci anlatılanları zihninde canlandırabilir ama gördüğünü zihnine tam olarak yerleştirir. Denizi hiç görmeyen bir çocuğun, bir gölet ve ya baraj olarak zihninde canlandırabileceğini oysa bir deniz resmi görürse daha iyi kavrayabileceğini söyleyebiliriz. Öğrenmeyi somutlaştırmak açısından bakıldığında da fotoğraflar, öğrenmeyi soyuttan somut hale getirmede ihmal edilmeyecek materyallerdir.

Bu araştırmada deney ve kontrol grupları oluşturulmuş, öğrencilerin akademik başarılarını tespit için ön test-son test uygulanmıştır.

Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre coğrafya öğretimi dersinde fotoğraf ve resimlerin kullanılmasının öğrencilerin akademik başarısını olumlu yönde etkilediği anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya eğitimi, coğrafya öğretimi, fotoğraflar ve resimler.

ABSTRACT

Geography is a scientific discipline based on excursions and observations. However, there are little opportunities for students to go to visit and to make observation in every geographical place. Therefore these

* Bu makale, Dr. Süheyla Üçişik ve Dr. Mehmet Ünlü tarafından hazırlanmış olup, Prof. Dr. Ramazan Özey tarafından gözden geçirilmiştir. "2000'li Yıllarda Öğrenme ve Öğretme Sempozyumu" 28 - 31 Mayıs 2001'de bildiri olarak sunulmuştur.

**M.Ü. Atatürk Eğt Fak. Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğt. Bölümü, Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğretim elemanıdır.

handicaps could be overcome by using photographs. With this in mind, geography teachers should have a good quality of photograph archive. Research conducted in learning shows that learner remember 10 percent of what she/he listens, 20 percent of what she/he sees and 30 percent of what she listens and sees together. Learners might be able to imagine what they listen but they are able to master totally what they see to their mind. It can be said that a child who never saw the sea, may possibly think pond or dam as the sea and she/he can understand more what the sea is if she/he sees the picture of it. In terms of using photographs and pictures as teaching materials, one can say that learning can be transferred from abstract to concrete.

In this research experimental and control groups has been formed and in order to determine pupils' academic achievement levels the same test was used before and after the study.

According to findings of this study it is understood that the use of photographs and pictures in geography courses affects academic achievement levels of pupils positively.

Key Words: Geography education, geography instruction, photographs and pictures.

GİRİŞ

Coğrafya insanın yaşadığı çevrenin doğal özelliklerini, insan doğal çevre etkileşimini ve bu etkileşim sonucu insanın ortaya koyduğu beşeri ve ekonomik faaliyetleri kendi prensipleri çerçevesinde inceleyerek sonuçları açıklayan bilim dalıdır. Sonuçlar ortaya çıkarıldıktan sonra geçilen öğretim sürecinde coğrafyada materyal kullanımı diğer birçok bilim dalından daha fazladır. Coğrafya öğretiminde harita, model küre, fotoğrafın yanı sıra, dia grafik ve bunların sunumlarını gerçekleştirmek amacıyla video, slayt makinesi tepegöz ve bilgisayar gibi teknolojik gereçlere ihtiyaç vardır.

Fotoğraf, coğrafya öğretiminin bütün kademelerinde (ilk, orta ve yüksek öğrenim) kullanılan başlıca materyaldir. Elde edilmesinin kolay ve ucuz olması sunum esnasında başka bir gerece ihtiyaç duyulmaması tercih sebepleridir. Fotoğraf öğretmenin kendi arşivinden getirilerek sunulabilecek bir materyal olmasının yanında öğrenci tarafından da çeşitli dergi, gazete ve kitaplardan kolaylıkla bulunup sınıfa getirilebilir.

Kolay öğrenen yapıdaki öğrenciler için görsel materyal öğrenmenin daha çabuk ve kalıcı olmasını sağlar. Öğrenme güçlüğü çeken bazı öğrenciler ise konuları görsel materyal yardımıyla daha

kolay kavrayabilir. Çünkü bu gereçler her şeyden önce dikkatlerin kendine çekilmesine ve uzun süre canlı kalmasına zemin hazırlar. Özellikle anlaşılması zor kavramları daha basit ve somut hale getirerek hemen kavranmasına sebep olur. A.B.D. Texas Üniversitesi'nde Philips tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre zaman faktörü sabit tutulduğunda hatırlama şu yüzdelerle olmaktadır. İnsanlar okuduklarının % 10'unu, duyduklarının % 20'sini, gördüklerinin % 30'unu, hem görüp hem duyduklarının % 50'sini, görüp işittikleri ve söylediklerinin %90'ını hatırlamaktadır. Bu bağlamda coğrafyada görsel materyalin ve bizim asıl konumuz olan fotoğrafın öğrenime katkısı açıkça ortaya çıkmaktadır.

Amaç ve Araştırma Modeli

Bu çalışma coğrafya dersinde fotoğraf kullanımının, konuların öğretilmesinde etkili olup olmadığını belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırma deseni deneme modelidir. Araştırmada tesadüfi olarak seçilmiş deney ve kontrol grupları oluşturulmuş ve ön test-son test kontrol gruplu model uygulanmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni 2001-2002 öğretim yılında İstanbul illine bağlı Kadıköy İlçesi Hayrullah Kefoğlu Lisesine devam eden Lise birinci sınıf öğrencileridir. Örneklem grubunu bu öğrencilerinden 79'u oluşturmuştur. Bunlardan 38'i deney, 41'i kontrol grubudur.

Veri Toplama Tekniği

Araştırma verileri, öğrencilerin araştırmacılar tarafından geliştirilen ve uzman görüşü alınan bilgi başarı testine verdikleri cevaplardan elde edilmiştir. Uygulanan test Karadeniz Bölgesi ünitesi ile ilgili 30 soruyu içeren çoktan seçmeli modeldir.

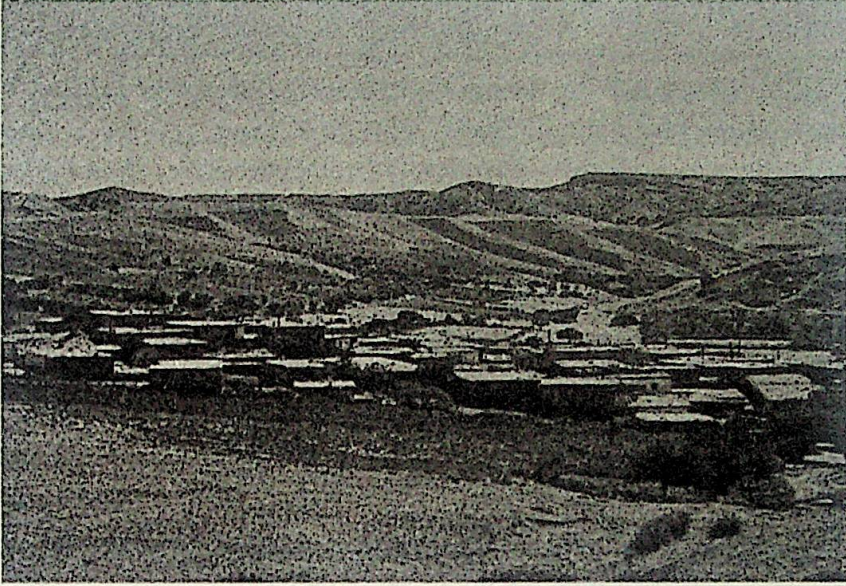
Deneyin Uygulanması

Kullanılacak fotoğraflar Karadeniz Bölgesinin iklim, bitki örtüsü, turizm, ekonomik faaliyet ve yerleşme özelliklerini gösteren örneklerden seçilmiş ve asetat (yansı) üzerine renkli olarak aktarılıp hazırlanmıştır. Uygulama yapılırken öğrencinin not tutmasını engellememesi ve öğretmenin sınıf hakimiyetini kaybetmemesi açısından sınıfta aşırı karartma yapılmamasına dikkat edilmiştir.

Deney konunun işlendiği gün ve saatlerde (haftada bir gün iki ders saati) gerçekleştirilmiş toplam iki hafta sürmüştür. Hazırlanan fotoğraflar deney grubuna yeri geldikçe gösterilerek hem sunum renklendirilmiş hem de öğrencinin konuya dikkati çekilmiştir. Gerekli yerlerde öğrenciler yönlendirilerek fotoğraftaki bilgileri bulmaları hedeflenmiştir. Örneğin bilhassa Doğu Karadeniz bölümünün özelliği olan dağınık yerleşme ve nedeni bilgisini kavratılmak için anılan bölümden bir örnek köy fotoğrafı (foto:1) ile Doğu Anadolu bölgesine ait bir köyün fotoğrafı (foto: 2) gösterilerek ikisi aralarındaki farkların ve bunları hazırlayan nedenlerin öğrenci tarafından bulunması sağlanmıştır.

Fotoğraf : 1 –Doğu Karadeniz Bölümü'nde görülen dağınık yerleşme tipine örnek bir köy.

Deney grubu öğrencileri yerleşmeye etki eden eğim, ekonomik faaliyet için gerekli arazi durumu, su kaynakları, bitki örtüsünün mevcudiyeti gibi faktörleri önceki bilgileri ışığında değerlendirmişlerdir. İklim özelliklerinin ve çevrede bulunan malzemenin mesken tiplerine olan etkisini ortaya koyabilmişlerdir. Su kaynağının az olduğu bölgelerde köylerin toplu yerleşme şeklinde olduğu, çevredeki arazi genişliğinin tarla veya bahçe tarımı olarak ekonomik faaliyeti etkilediğini açıkça görmüşlerdir.

Fotoğraf : 2 –Doğu Anadolu Bölgesi’nde toplu yerleşme tipine örnek bir köy.

Ayrıca iklim gereği olarak çatı tiplerinin Doğu Karadeniz bölümünde dik, ağacın bol olmasından dolayı meskenlerin ahşap, Doğu Anadolu’da ise çatıların yatay, evlerinde kerpiç olarak inşa edildiğini zihinlerinde canlandırmak yerine fotoğraflar sayesinde net olarak görüp öğrenmişlerdir.

Bulgular ve Yorum

Tablo: I -Deney ve kontrol grubunun son-test sonuçları arasında ilişkisiz grup "T-Testi" Sonuçları

			S	d		
Deney grubu son-test	8	4,48	3,56	7	,238	< ,05
Kontrol grubu son-test	1	7,9	3,95			

Tablo I'de görüldüğü gibi; Deney ve kontrol grubu son testler arası ilişkisiz grup "t" testi sonuçlarına göre $P < ,05$ düzeyinde deney grubunun lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Deney grubu öğrencileri dersin konuyla ilgili fotoğraflar kullanılarak işlenmesi sonucu, kontrol grubu öğrencilerine nazaran daha başarılı olmuşlardır.

Tablo :II -Deney grubunun ön-test ve son test sonuçları arasındaki ilişkili grup "T-Testi" sonuçları

			S	d		
Deney grubu ön-test		7,36	0,7	6	16,6	<,01
Kontrol grubu son-test	8	4,84	3,56			

Tablo II de görüldüğü gibi; Deney grubunun toplam ön-test ve son-test sonuçları arasında yapılan ilişkili grup "t-testi" sonuçlarına göre $P < ,01$ düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Deney grubu öğrencileri konuyu öğrenmede, fotoğraflar vasıtasıyla daha başarılı olmuşlardır.

SONUÇ VE ÖNERİLER (TARTIŞMA)

Coğrafya dersinin konuları ağırlıklı olarak uygulamaya ve gezi-gözleme dayalıdır. Ancak mevcut okul yönetmeliklerinde bu tür faaliyetleri kolaylaştırıcı maddelerin bulunmaması, öğretmen ve öğrencilerin maddi imkansızlıkları gibi sebeplerle coğrafya dersi kapalı sınıf ortamına mahkum olmaktadır. Bu durumda öğrenci tabiata

gidemiyorsa tabiatı sınıf ortamına taşımak gerekecektir ki fotoğraflar bunun en iyi şekilde başaracak ders gerecidir.

Ancak başta beşeri ve ekonomik coğrafya konularını gösteren fotoğraflar olmak üzere ders kitaplarındaki birçok fotoğrafın eski ve güncelliğini yitirmiş olması baskı kalitesinin düşük olması gibi sebeplerle bu materyaller öğrencinin ilgisini çekmeyi başaramamaktadır.

Böyle bir durumda coğrafya öğretmenlerinin kendi fotoğraf arşivlerinin olması hususu gündeme gelmektedir. Bu arşivde ancak öğretmenin, eğitim kurumuna girdiği tarihten itibaren bölümünde yapılacak olan araştırma ve inceleme gezileriyle mümkün olacaktır. Öğretmen adayları bu ekskursiyonlarla okulda okuduklarını arazide uygulama imkanı buldukları gibi meslek hayatlarında kullanacakları öğretim materyallerini de elde etmiş olmaktadır.

Oluşturulan fotoğraf arşivinin sınıf ortamında sunumunun yapılabilmesi için tepegöz, slayt makinesi, opak projeksiyon makinesi veya bilgisayara bağlı bir projektör kullanılabilir ve böylece bütün öğrencilerin tek bir resim üzerinde odaklanması sağlandığından öğretmen sunumu ve açıklamayı rahatlıkla yapabilir.

Fotoğrafların öğrencilere sunulmasında gerekli olan sınıfın karatılması hususuna da ayrıca dikkat etmek gerekir. Yapılacak karartma sınıfın disiplinini bozucu, öğretmenin sınıfa hakimiyetini engelleyici olmamalıdır. Bu araştırmanın bulguları doğrultusunda önerilerimizi kısaca özetlersek ;

1-Coğrafya derslerinde başta fotoğraflar olmak üzere görsel materyallere daha çok yer verilmelidir.

2-Sınıf ortamında fotoğrafların ve diaların slayt projektörü, tepegöz veya projektör vasıtasıyla gösterilerek öğrencilerin derse dikkati çekilerek coğrafyaya ilgileri arttırılabilir.

3-Coğrafya öğretmeni adaylarının üniversite öğrenimleri boyunca öğretim elemanları tarafından sık sık uygulama gezilerine çıkarılmaları sağlanarak arşiv oluşturmalarına imkan tanınmalıdır.

4-Coğrafya ders kitaplarındaki fotoğrafların güncel ve yüksek baskı kalitesine sahip olmalarına dikkat edilmelidir.

KAYNAKÇA

- ŐAHİN, C., -2001: Türkiye’de Coğrafya Öğretimi. Gündüz Yayıncılık.
Ankara.
- DEMİREL, Ö., -2000: Planlamadan Uygulamaya Öğretme Sanatı,
PegemA Yayınları, Ankara
- DOĞANAY, H., -2002,Coğrafyada Öğretim Yöntemleri, Aktif
Yayınları, Erzurum
- ERDEN, M. (Tarihsiz): Sosyal Bilgiler Öğretimi, Alkım Yayınları,
İstanbul
- GÜNGÖRDÜ, E., -2001: Liselerde Coğrafya Öğretimi, Nobel Yayınları,
Ankara
- GÜNGÖRDÜ, E., -2002: Coğrafyada Öğretim Yöntemleri İlkeler ve
Uygulamalar, Nobel Yayınları, Ankara
- SABAN, A., -2000: Öğrenme ve Öğretme Süreci (Yeni Teori Ve
Yaklaşımlar), Ankara